

Urbanek, Bożena

Warszawskie czasopisma lekarskie 1801-1939 - Wystawa w nowej siedzibie Główniej Biblioteki Lekarskiej

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 41/2, 205-207

1996

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ten rzadki druk ukazuje elementy struktury wewnętrznej rośliny, zapowiadając przełom w naukach biologicznych. Spojrzenie w głąb, w nieskończone przestrzenie mikrokosmosu rośliny, stało się odtąd jednym z głównych nurtów botanicznych studiów. Niepowtarzalny świat wewnętrznych struktur, dostępny jedynie dla wybranych (przyrodników) rzadko bywa dziś ukazywany oczom szerszej publiczności. We współczesnych pracach naukowych rycina odgrywa jedynie pomocniczą rolę, znacznie większe znaczenie mają fotografie i schematy, przedstawiające różnego typu zależności. Spośród „klasycznych” rysunków ozdabiających współczesne publikacje zaprezentowano oryginalne rysunki kilku znakomitych krakowskich rysowniczek, m.in. H. Bednarek-Ochyry, M. Matyjaszkiewicz, E. Nowotarskiej, E.U. Zając. Przedstawiono też rysunki i gwasze słowackiej ilustratorki, K. Cigánowej.

Ponad gablotami, w których znajdowały się starodruki, zawieszono reprodukcję obrazu łąki Albrechta Dürera. Sławny ten obraz, który mógłby z powodzeniem ozdabiać współczesną książkę, omawiającą zagadnienia klasycznej ekologii, obrazuje narodziny jednego z najważniejszych kierunków nauki, biologii środowiskowej, sięgającej swą genezą czasów Renesansu. Jest to jeden z wielu przykładów w historii kultury, kiedy widzenie artysty wyprzedziło spojrzenie uczonych.

Wystawa cieszyła się ogromnym zainteresowaniem nie tylko przyrodników, ale i szerokiej publiczności, toteż słowa uznania należą się organizatorom, którzy wydobyli na światło dzienne bezcenne druki, ukryte na codzień w magazynach bibliotecznych.

Alicja Zemanek
(Kraków)

WARSZAWSKIE CZASOPISMA LEKARSKIE 1801–1939

– WYSTAWA W NOWEJ SIEDZIBIE GŁÓWNEJ BIBLIOTEKI LEKARSKIEJ

W ramach obchodów 400-lecia stołeczności Warszawy, w dniach 8 maja–15 czerwca 1996 r., w otwartej rok temu, przy ul. Jazdów 6, części pomieszczeń po dawnym Szpitalu Ujazdowskim obecnie mieszczących Dział Zbiorów Specjalnych (w tym „Dawnej książki medycznej”) Głównej Biblioteki Lekarskiej, udostępniono zbiór pamiątek, związanych z warszawskim czasopiśmiennictwem lekarskim, pochodzącym z lat 1801–1939. Organizatorem wystawy była Główna Biblioteka Lekarska, a jej kustoszem mgr Agnieszka Pruszyńska. Problematyka wystawy przeznaczona była dla historyków medycyny – stąd duże grono ich przedstawicieli zawitało na uroczyste otwarcie w dniu 8 maja, którego dokonał dyrektor Głównej Biblioteki Lekarskiej prof. dr hab. Janusz Kapuścik. Wystawa ma służyć także mieszkańcom Warszawy, którzy odwiedzają pobliskie tereny Łazienek i Ogrodu Botanicznego.

Przypomniano 145 tytułów czasopism lekarskich, wydawanych w Warszawie przez blisko sto czterdzieści lat. Temu celowi służył chronologiczny i alfabetyczny spis czasopism, specjalnie przygotowany na tę okazję i usytuowany w samym centrum wystawy.

Jednak większość z wymienionych w spisie periodyków (dziś własność Głównej Biblioteki Lekarskiej) można było obejrzeć bądź jako pojedyncze numery, tomy, czasem kserokopie okładek. I tak na ekspozycji znalazły swe miejsce najstarsze – poczynając od „Dziennika Zdrowia dla Wszystkich Stanów” z 1801 r., następnie inne, jak np. „Pamiętnik Lekarski Warszawski” z 1828 r., czy „Rocznik Farmaceutyczny” z 1874 r., a także dwudziestowieczne, już specjalistyczne, jak m.in. „Pediatria Polska”, czy „Neurologia Polska”.

W odrębnej gablocie pomieszczono zbiory związane z „Pamiętnikiem Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego” (1837–1938) gdzie pokazywano m.in. medal Augusta F. Wolffa – założyciela i pierwszego prezesa Towarzystwa; wykaz redaktorów i zawartości 72 tomów „Pamiętnika”; ciekawostką był tutaj zachowany bilet wizytowy red. Konrada Dobrskiego. W wydzielonym miejscu znajdowała się gabłota czasopisma „Zdrowie – Zdrowie Publiczne” (1885–1939) z rękopisami listów kierowanych do redakcji w tym znakomitego bibliografa Stanisława Estreichera z 1891 r.; Jana Jagela, z 1890 r., przekazującego do recenzji egzemplarz swej pracy pt. *Racjonalny system asenizacji*.

Celem prezentacji czasopiśmiennictwa było też ukazanie, bądź przypomnienie twórczości naukowej inicjatorów i założycieli, wybitnych redaktorów, czy współpracowników tych periodyków. Wybrano zatem teksty myśli, urywki artykułów wstępnych najwybitniejszych przedstawicieli tego środowiska. Wśród wielu, które mogą stanowić dla społeczności lekarskiej skarbnicę „złotych myśli”, można było odnaleźć przesłanie red. „Kliniki” prof. Wiktora F. Szokalskiego a w nim słowa: „Zapragnęliśmy stworzyć pismo, które by w imię nauki węży koleżeńskiej przyjaźni na ławie uniwersyteckiej utrwaliło, które by nam możliwość wzajemnego objaśnienia się wspólnej pracy dla dobra ogólnego zapewnić mogło. Chcieliśmy, jedną przesiąknięci myślą, w różnych zakątkach kraju losem rzuconych kolegów połączyć w jedną, ożywioną, żądną czynu całość, której godłem praca”, czy też redaktora „Medycyny” Jakuba J. Rogowicza: „Obudzić zamięłowanie do naukowej pracy, zachęcić do wzajemnego udzielania sobie spostrzeżeń, na jakich żadnemu z lekarzy nie zbywa...”.

Przypomnieniu wybitnych sylwetek warszawskiego środowiska lekarskiego służyła ekspozycja przeszło 50 fotogramów w tym wiele unikatowych, dziewiętnastowiecznych, jak m.in. Aleksandra Le Brun, Tytusa Chałubińskiego, Henryka Dobrzyckiego, Henryka Hoyera, Wilhelma Malcza, Teodora Dunina i innych. W grupie tej znalazły się także portrety – np. wspomnianego Wiktora Szokalskiego – pędzla A. Rogozińskiego, Polikapra Girsztowta nieznanego malarza.

Zaprezentowano również warszawskie placówki lecznicze – miejsca pracy lekarzy; obok fotografii były to szkice, rysunki np. Szpitala Ujazdowskiego – S.

Witkiewicza, Szpitala św. Ducha – rys. Dymitrowicza, czy św. Łazarza z Teki Przyborowskiego.

Dekoracyjne tło wystawy stanowiła też twórczość artystyczna redaktorów i autorów pism; Adama Grucy – autoportret, Józefa Peszke – akwarele, Jana Kossakowskiego – rzeźba. Uzupełniały je dyplomy honorowe np. W. Szokalskiego o nadaniu mu członkostwa w Kaukaskim Towarzystwie Lekarskim; dyplomy odznaczeń państwowych i honorowych np. Franciszka Krzyształowicza – dyplom nadania Krzyża Komandorskiego Orderu Odrodzenia Polski z 1925 r. Były też osobne podziękowania czy powinszowania wśród nich m.in. dla Józefa Peszke od Komitetu Pierwszej Wystawy Muzyczno-Artystycznej z 1888 r. Bogato reprezentowane było medalierstwo, upamiętniające wybitnych lekarzy i redaktorów warszawskich czasopism lekarskich.

Wśród ekspozycji znalazł również miejsce słup ogłoszeniowy kolorowych reklam leków i uzdrowisk lat międzywojennych tego stulecia – obecnych także na łamach prasy warszawskiej.

Wystawa była ciekawym wydarzeniem w życiu warszawskich historyków medycyny i sądzę, że stała się inspiracją do nowych poszukiwań badawczych, a także służyła popularyzacji wiedzy z tej dziedziny.

Żałować jedynie można, iż nie mieli możliwości jej obejrzenia historycy z innych części kraju.

Bożena Urbanek
(Warszawa)

SEMINARIA ZAKŁADU HISTORII NAUK SPOŁECZNYCH IHN PAN W ROKU 1995

W 1995 roku odbyło się w Zakładzie Historii Nauk Społecznych sześć zebrań naukowych, na których wygłoszono następujące referaty:

1. Dr Henryka Hołda-Róźiewicz: *Socjologia Ludwika Krzywickiego* (24 lutego);
2. Dr Jarosław Kurkowski: *XVIII-wieczne edycje źródeł historycznych i historyczno-prawnych* (30 marca);
3. Prof. dr hab. Tadeusz Marian Nowak: *Polskie przekłady europejskiej literatury wojskowej w XVI–XVIII w.* (4 maja);
4. Prof. dr hab. Irena Stasiewicz-Jasiukowa: *Oświeceniowa polemika „Pro ingeniis Polonorum”* (8 czerwca);
5. Mgr Michał Zgórzak: *Historia i polityka w komentarzu Grzegorza z Arezzo do „Farsalii” Lukana* (26 października);